

УДК 687.4

Д.О. ЛАЙКУН, Т.П. АРТЕМЕНКО, М.В. ЯЦЕНКО, С.М. БЕРЕЗНЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО АСОРТИМЕНТУ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ГОЛОВНИХ УБОРІВ

В роботі упорядковано існуючу інформацію про різновиди головних уборів для подальшого створення інформаційної бази з можливістю її розширення і оновлення на основі сучасних дизайнерських рішень, новітніх розробок у текстильній та швейній галузях, а також технічних інновацій у сфері устаткування.

На основі дослідження історії виникнення, аналізу існуючих асортиментних видів головних уборів, представлених на ринку та способів використання їх у різних сферах життєдіяльності споживачів розроблено упорядковану систематизацію головних уборів за такими ознаками, як функції (основними та додатковими в залежності від призначення); матеріали для виготовлення; статеві-вікове, цільове, сезонне, ситуативне призначення; конструктивний устрій; силуетна форма та фасон; методи та способи формоутворення; асортиментні види; технологія обробки та способи виготовлення та з'єднання деталей; ситуації, термін та умови використання; ступінь прилягання та покриття поверхні голови і спосіб фіксації, видами конструктивно-декоративних та функціональних елементів. Сформовану узагальнену систематизацію головних уборів за численними ознаками представлено у вигляді схеми.

Дослідження базувалися на основі системного підходу, аналізу та синтезу інформації про різновиди та процес проектування головних уборів. Розроблена класифікація є узагальненою та може бути розгалужуватися та оновлюватись в залежності від подальшого наповнення. Отримані результати мають практичну спрямованість та можуть стати підґрунтям для розширення асортименту головних уборів різного призначення; для використання в роботі підприємств-виробників швейної продукції на етапах проектування виробів та в сфері торгівельних організацій; в учбовому процесі підготовки фахівців галузі.

Ключові слова: головний убір, систематизація, асортимент, інформаційна база даних.

Д.А. ЛАЙКУН, Т.П. АРТЕМЕНКО, М.В. ЯЦЕНКО, С.Н. БЕРЕЗНЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО АССОРТИМЕНТА И СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ГОЛОВНЫХ УБОРОВ

В работе упорядочена существующую информацию о разновидностях головных уборов для последующего создания информационной базы с возможностью ее расширения и обновления на основе современных дизайнерских решений, новейших разработок в текстильной и швейной отраслях, а также технических инноваций в сфере оборудования.

На основе исследования истории возникновения, анализа существующих асортиментных видов головных уборов, представленных на рынке и способов использования их в различных сферах жизнедеятельности потребителей разработаны упорядоченную систематизацию головных уборов по таким признакам, как функции (основными и дополнительными в зависимости от назначения); материалы для изготовления; поло-возрастное, целевое, сезонное, ситуативное назначения; конструктивный устройство; силуетная форма и фасон; методы и способы формообразования; асортиментные виды; технология обработки и способы изготовления и соединения деталей; ситуации, термины и условия использования; степень прилегания и покрытия поверхности головы и способ фиксации, видами конструктивно-декоративных и функциональных элементов. Разработанную общую классификацию головных уборов по многочисленным признакам представлено в виде схемы.

Исследования базировались на основе системного подхода, анализа и синтеза информации о разновидностях и процесс проектирования головных уборов. Разработанная классификация является обобщенной и может быть разветвляться и обновляться в зависимости от дальнейшего наполнения. Полученные результаты имеют практическую направленность и могут стать основой для расширения ассортимента головных уборов различного назначения; для использования в работе предприятий-производителей швейной продукции на этапах проектирования изделий и в сфере торговых организаций; в учебном процессе подготовки специалистов отрасли.

Ключевые слова: головной убор, систематизация, ассортимент, информационная база.

D. LAIKUN, T. ARTEMENKO, M. YATSENKO, S. BEREZHENKO
Kyiv National University of Technology and Design

ANALYSIS OF MODERN ASSORTMENT AND SYSTEMATIZATION OF HEADWEARS

This work contains the existing information on varieties of headgear for further creation of the information base with the possibility of its expansion and updating on the basis of modern design decisions, the latest developments in the textile and clothing sector, as well as technical innovations in the field of equipment.

Using the research on the history of occurrence, analysis of existing assortment types of headgears, presented on the market and ways of using them in various areas of consumer life, an ordered systematization of headwear was developed based on such features as functions (basic and additional, depending on the purpose); materials for manufacturing; gender-age, purposeful, seasonal, situational purpose; constructive arrangement; silhouette shape and style; methods and ways of forming; assortment variation; processing technology and methods of manufacturing and connecting parts; situations, terms and conditions of use; the degree of fit and cover of the surface of the head as well as the method of fixation, types of structural-decorative and functional elements. Was formed generalized systematization of headgear on numerous features, that are presented in the form of a scheme.

The research was based on a systematic approach, analysis and synthesis of information on varieties and process of designing headgears. The developed classification is generalized and can be branched out and renewed depending on the subsequent filling. The obtained results have a practical orientation and can become the basis for expanding the assortment of headgear for different purposes; for use in the work of garment manufacturers at the stages of designing products and in the field of trade organizations; in the training process of specialists of the branch.

Keywords: headgear, systematization, assortment, information database.

Постановка проблеми

Всі сучасні наукові практичні розробки слід розглядати насамперед з точки зору того, що вони можуть дати для поліпшення життя людини, збереження її здоров'я, дотримання норм екологічної безпеки. У зв'язку з цим постає завдання ресурсозбереження при розробці нового якісного товару, як діяльності спрямованої на заощадження природних, матеріальних, інформаційних, трудових, фінансових ресурсів.

Сьогодні головні убори відіграють важливу роль в нашому житті, адже вони захищають поверхню голови людини від небезпечних зовнішніх впливів середовища: від ультрафіолетового випромінювання, вітру, опадів, високих та низьких температур, іонізуючого випромінювання, механічних впливів. Водночас збільшується попит на використання головних уборів в різних сферах життєдіяльності людини: побут, захоплення спортом та активним відпочинком, робота, військові конфлікти, медичні та реабілітаційні заклади та інше. Так, у зв'язку з подіями на сході нашої держави постала потреба у розробці багатофункціональних головних уборів для військовослужбовців, в яких поєднувалися б одразу декілька функцій одночасно та створювали максимальну безпеку для життя: мали б елементи для комплексного захисту, комфортного перебування, маскуванню, для оснащення засобами передачі інформації

Зростання попиту на головні убори та розширення сфери їх застосування спонукає виробників текстилю розробляти новітні матеріали. В свою чергу їх можна комбінувати між собою, розробляти нові моделі, відповідно, конструкції та сучасні технології виготовлення. Відповідно збільшується асортимент головних уборів та виникає необхідність систематизувати інформацію, яка в подальшому допоможе при проектуванні нових якісних функціональних виробів.

Так як не існує узагальненої класифікації головних уборів, було вирішено систематизувати відомості про різновиди головних уборів на основі аналізу історії їх виникнення та способів використання у різних сферах життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Багато робіт сучасних вітчизняних авторів-науковців присвячено удосконаленню процесів проектування головних уборів за напрямками дизайн-проектування, створення форм та формозакріплення головних уборів, удосконалення методів проектування конструкції виробів. Кожен з авторів надає свою версію удосконаленої класифікації головних уборів за різними ознаками, що пов'язані з тематикою досліджень. Але наразі не існує узагальненої сучасної класифікації [1-5].

Попередній аналіз відповідних матеріалів виявив недостатність систематизованої інформації щодо різновидів головних уборів, яка необхідна фахівцям швейної галузі для спрощення процесу створення сучасного головного убору. З літературних джерел виявлено, що різновиди головних уборів формувались під впливом основних чинників: соціально-історичного; природно-кліматичного;

політично-економічного; антропологічного; національних, матеріальних, духовних надбань та творчих здібностей народу конкретного історичного періоду.

Формулювання мети дослідження

Метою дослідження є систематизація існуючої інформації про різновиди головних уборів для створення інформаційної бази з можливістю її розширення і оновлення з метою задоволення зростаючих потреб груп споживачів.

Викладення основного матеріалу дослідження

Для того, щоб упорядкувати інформацію про головні убори необхідно визначити поняття «класифікація» та «систематизація». Це допоможе логічно розподілити відомості про головні убори за різними ознаками. Класифікація – розподіл численних об'єктів (предметів і явищ) на класи, групи й інші підрозділи залежно від загальних ознак; система упорядкованого розподілу товарів за розділами і дрібнішими підрозділами в логічній послідовності, з підпорядкованістю за конкретними ознаками. Систематизація – це процес упорядкування розрізної інформації в систему, в якій прослідковуються єдність та зв'язки, які об'єднують певні предмети чи явища. Вона опирається на класифікацію, аналіз і синтез істотних властивостей певної системи [6]. Саме систематизація інформації є попереднім етапом для виконання допроектних досліджень при проектуванні виробів, зокрема і головних уборів.

Головний убір є одним з невід'ємних частин більшості різних видів побутового одягу, уніформи, спецодягу тощо. За ДСТУ 2027–93 «Вироби швейні й трикотажні. Терміни та визначення», головний убір – це швейний виріб, що покриває поверхню голови за виключенням обличчя.

Асортимент головних уборів широкий і різноманітний – за формою, силуетом, статеві-віковим призначенням, покромом, колірним рішенням, застосованим матеріалом, оздобленням і розмірами.

Головні убори виконують такі функції:

- утилітарну: захисну (від природних та штучних явищ зовнішнього середовища, ударів тощо); профілактично-гігієнічну (медичні шапки), маскувальну;
- естетичну, коли убори доповнюють чи завершують образ;
- соціально-інформативну: морально-етичним є носіння платка жінками в багатьох віросповіданнях; інформативними є релігійні, національні, формені убори, що візуально передають статус у суспільстві чи по службі (та є частиною уніформи конкретної організації);
- соціально-виховна функція – головні убори громадських об'єднань, виправних закладів громадських об'єднань та інші [11].

Головні убори активно використовують в багатьох сферах життєдіяльності людини, тому їх розділяють за призначенням [5-11]:

- побутові: повсякденні та святкові. До даної групи відносять пляжні, курортні капелюхи, а також святкові головні убори всіх видів з різних матеріалів. Слід відзначити, що головні убори українців класифікували за такими функціями як буденна, святкова та обрядова, а пізніше додалися знакова, естетична та соціальна функції;
- виробничі, що використовують для захисту голови від впливу шкідливих факторів виробництва під час виконання робіт і технологічних операцій з технологічним обладнанням та інструментом (оператори, вантажники, різноробочі, машиністи тощо);
- санітарні для гігієнічного захисту середовища від людської життєдіяльності (виробничі цехи харчових підприємств, медичні заклади) та захисту від забруднень чи зараження (косинки, ковпаки);
- спеціальні, які пов'язані з тим чи іншим виробничим процесом і виконують функції захисту, передбачені вимогами безпеки на виробництві чи екстремальних умов. Це сегмент головних уборів, які є важливим елементом спорядження комплектів спеціального професійного захисного одягу (в небезпечних умовах підприємств, екстремальних умовах (пожежники, шахтарі, рятувальники та інші). Для захисту голови пропонують шоломи, підшоломники, накаски, підкаски, косинки, бандани, зюйдвестки, берети, пілотки тощо;
- формені або відомчі, бувають військові і цивільні, їх підрозділяють на повсякденні і святкові. Модель, матеріал і обробка цих головних уборів чітко визначаються нормативними документами: проектами профільних міністерств, державними стандартами, технічними умовами, технічними вимогами щодо виготовлення виробів. Головний убір військовослужбовця – це важлива складова екіпірування, від нього залежить психологічний, емоціональний, фізіологічний стан, а також забезпечення надійного захисту голови під час виконання військових завдань та від несприятливих умов навколишнього середовища. Головні убори для військовослужбовців виконують такі функції: утилітарну: захисну, маскувальну та гігієнічну; естетичну (парадно-вихідні убори); соціальну: вказують статус та звання. Головні убори для військових створюються за принципом відмінності родів військ і звань та класифікуються в залежності від призначенням: парадні, повсякденні; польова (під час виконання бойових завдань); спеціальні (під час виконання господарських, будівельних робіт та під час обслуговування техніки та озброєння); спортивні. Окрім цього, дана

- група виробів може доповнюватись додатковими елементами та виробами (маскувальні сітки, бафи, підшоломники та інші). Також формені головні убори службовців відрізняють за видом діяльності службовця (залізничники, поліцейські та інше);
- історично-етнографічні головні убори характерні для певної епохи історичного розвитку та конкретної країни;
 - національні – етнографічні головні убори характерні для певного народу, для дотримання національних традицій, можуть бути обумовлені кліматом і родом занять жителів, а також географічним положенням. Народний головний убір є важливою складовою народного костюма, що становить надзвичайно розвинутий складний комплекс, який не лише включає велику кількість різноманітних компонентів, а й передбачає способи їх носити, поєднувати між собою, узгоджувати із зачіскою. Як невід’ємна структурна одиниця народного костюма головний убір знаходиться у залежності від соціально-економічних факторів, географічних та кліматичних умов, історичного розвитку суспільства, світоглядних уявлень, релігійних вірувань народу;
 - спортивні, що поділяють на утилітарні (гумові шапки для водних видів спорту), захисні (каска хокеїста, боксера, велосипедиста, гравця у бейсбол та комплексні спеціальні, які є невід’ємною важливою частиною спортивного спорядження для екстремальних видів спорту) та інформативні (шапочка-жокейка для занять кінним спортом, гри у поло);
 - обрядово-релігійні, що використовуються в конкретних подіях (убори священників, весільні головні убори), головною характеристикою є їх знакова функція;
 - видовищні, сценічні можуть бути застосовані в театрі, цирку, на естраді, рекламних акціях, фестивалях, карнавалах і не використовуються в повсякденному побуті;
 - культові головні убори (чернечий ковпак, чалма мулли і ін.) носять тільки служителі культури;
 - головні убори профілактичного призначення. Сьогодні головний убір набуває ще нових властивостей та може бути своєрідним лікувальним, профілактичним і оздоровчим засобом, який здатен захищати голову від несприятливих зовнішніх та внутрішніх чинників (хустки і тюрбани з терапевтичним ефектом для онкохворих завдяки властивостям матеріалів, шапочки з оздоровчим ефектом [9, 10].

За сезонною ознакою повсякденні головні убори поділяють на літні, демісезонні, зимні та всесезонні. З цим розподілом тісно пов’язаний правильний вибір матеріалів, адже для кожного сезону потрібний відповідний підодяговий мікроклімат, який забезпечується властивостями того чи іншого матеріалу.

Головний убір є комплексним одношаровим чи декількашаровим виробом і його зовнішній вигляд, і експлуатаційні властивості залежать від конструкції, якості матеріалів, правильного добору прикладних матеріалів та фурнітури, визначення оптимальних методів обробки. Жодна група виробів не використовує такого розмаїття різних за структурою, фізико-механічними і експлуатаційними властивостями матеріалів, як головний убір. Всі різновиди сучасних головних уборів, що випускаються промисловістю, класифікують виходячи з основних, оздоблювальних, підкладкових та прокладкових матеріалів. Для виготовлення головних уборів застосовують широкий асортимент матеріалів різного походження: натуральні та штучні шкіра та хутро, тканини різного сировинного складу, трикотажні в’язані полотна, неткані матеріали. Дедалі популярним при виготовленні головних уборів стає комбінування матеріалів, використання текстильних композиційних матеріалів, які здатні виконувати одразу декілька функцій. Наприклад, застосування двошарового матеріалу, де верхній шар – плащова тканина з водовідштовхувальними властивостями, а нижній трикотажне полотно, одночасно захищає від холоду і від вологи.

Підкладка призначена для зручності експлуатації головного убору, запобігання від зносу і забруднення його внутрішньої сторони. Головним принципом підбору підкладки є відповідність зносостійкості, міцності до основного матеріалу головного убору. Відповідно призначенню і матеріалу верху головного убору в якості підкладки застосовують підкладкові тканини та трикотажні полотна. Матеріали прокладок призначені для надання виробу необхідної форми і забезпечення її стабільності, а утеплюючі матеріали – для підвищення теплозахисних властивостей виробів. Сьогодні при виготовленні головних уборів широко застосовують трикотажне полотно типу «фліс», який може бути матеріалом верху, так і матеріалом підкладковим та утеплюючим. Але основною вимогою до матеріалів для головних уборів є відповідність щодо основного призначення виробу, зовнішнього вигляду матеріалу сучасним тенденціям моди, а також висока зносостійкість, що забезпечує стабільність зовнішнього вигляду виробу при експлуатації.

Для літа найпоширенішими є головні убори з натуральних матеріалів: бавовняні, лляні, віскозні тканини, рафі (морська трава), пенька, мереживні полотна, солома і т.д.

Як оздоблювальні матеріали застосовують декоративні стрічки, бейки, оздоблювальну тасьму, шнури, мереживо, штучні квіти, пір’я птахів, фурнітура, аплікації. Оздобленням виробу можуть бути строчки, вишивка, принт та інші види, які не тільки прикрашають головний убір, а й визначають його

стиль і призначення.

Методами утворення форми головних уборів є:

- конструктивний – шляхом попереднього членування матеріалу на складові деталі та їх з'єднання різними способами;
- фізико-механічний, в якому враховують властивості матеріалів та впливаючи на їх структуру, шляхом надання виробу об'ємної форми на колодках за допомогою волого-теплової обробки, віброта гідро-формування чи видавлювання;
- комбінований – залучають декілька методів [7, 8].

Найпростішим способом створення головного убору є обмотування. Це робиться за допомогою пласких матеріалів чи виробів: куска матеріалу, хусток, косинок, шалей, шарфів. Дещо складніше спосіб драпіровки в певну форму. За допомогою тих же матеріалів створюють різноманітні форми і способи зав'язування попередньо закладеними складками.

При розробці шитих моделей можна досягти досить виразних форм, використовуючи для цього не тільки конструкцію, крій, але і елементи, отримані формуванням. Вони грають роль каркаса в головному уборі. Тому всі шиті головні убори поділяються на м'які та з каркасною основою. До м'яких відносяться шапки-вушанки, папахи, головні убори типу «гоголь», панамы, берети, шапочки, що облягають голову. До каркасних відносяться жіночі убори типу «ток», «боярка», драпіровані типу «чалма», тюрбан, чоловічі кепі, кашкети, безкозирки.

Наступну групу складають плетені головні убори з натуральних волокон (солома, рамі, водорості, кора баобаба, рафія, сизаль, тощо) або штучних (тасьма, стрічка). Вироби з цієї сировини отримують шляхом зшивання чи склеювання по спіралі з урахуванням форми. Цим методом отримують капелюхи з полями, шапочки, що облягають голову, берети, спортивні тапочки типу жокейки.

Останню групу складають в'язані головні убори, які отримали за останні роки найбільшого поширення серед споживачів. В'язаними можуть бути берети, капелюхи з полями, кепі, вушанки, дитячі шапочки типу «котик», «панда» і т.п.

За конструктивно-декоративними та функціональними елементами: з денцем; з виточками; зі стінками; із суцільної деталі; з козирком; з клинцями. За силуетною формою: горизонтально-овальна; вертикально-овальна; чотирикутно-горизонтальна; чотирикутно-вертикальна; кругла; трикутна, конусоподібна; трапецієвидна.

За статево-віковими ознаками головні убори поділяють на жіночі, чоловічі та дитячі для дівчаток і хлопчиків, а також сьогодні користуються попитом виробу, зокрема, і головні убори, унісекс. У свою чергу дитячі головні убори призначені для п'яти вікових груп: ясельної, дошкільної, молодшої шкільної, старшої шкільної, підліткової. Жіночі та чоловічі головні убори поділяють на молодіжні, для осіб середнього і старшого віку.

Головні убори можна розділити на окремі вироби та на такі, що кріпляться до плечового виробу - капюшони. Сьогодні дизайнери також пропонують убори-трансформери, які з однієї форми, за допомогою конструктивно-технологічного рішення та добору матеріалів, можна перетворити в іншу форму чи виріб, що відповідно змінить ситуацію використання та вигляд убору [8].

Головний убір може бути складовою костюму або окремим аксесуаром, мати додаток-вкладиш (для покращення гігієнічних функцій), кріпитися за рахунок відповідної застібки до іншого головного убору, такі як підшоломники чи гігієнічні вкладиші.

На основі вищевказаних та інших ознак створено систематизацію різновидів головних уборів за різними ознаками, яка надана у вигляді схеми на рис. 1.

Висновки

На основі аналізу асортименту головних уборів та сфери їх застосування було розроблено систематизацію асортименту головних уборів за різними ознаками, яка створює основу для подальшого удосконалення процесу проектування та оновлення асортименту виробів за рахунок використання сучасних технологій та розробок в текстильній, швейній та суміжних галузях. Запропоноване узагальнене угруповання є підґрунтям для проектування бази даних з використанням інформаційних технологій для оптимізації процесу проектування головних уборів. Упорядкована систематизація дозволяє охопити широкий масив інформації; поліпшує пізнавальний процес, виявляє й усуває недоліки; підвищує ефективність роботи на етапах проектування виробів; подача інформації зручна для користування, що полегшує пошук необхідного та сприяє ретельнішому вивченню та дослідженню даного асортименту виробів.

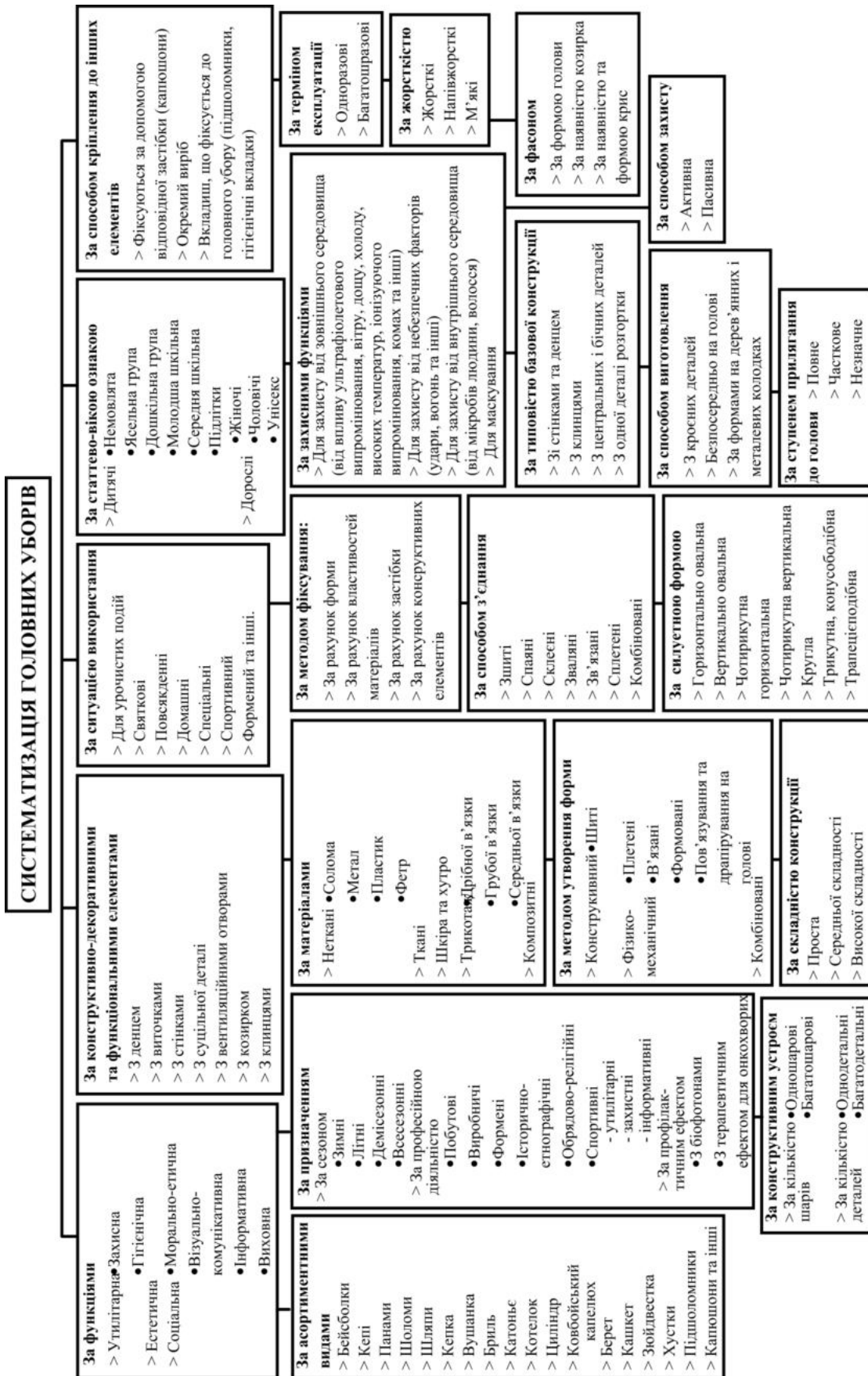

Рис 1. Систематизація головних уборів

Список використаної літератури

1. Васильєва О.С. Удосконалення дизайн-проектування головних уборів: дисертація канд. техн. наук: 18.02.16 / Київський національний університет технологій та дизайну / Васильєва Олена Сергіївна. – Київ, 2016 – 205с.
2. Стрижова О.П., Баннова І.М. Систематизація форм головних уборів за об'ємно-просторовими характеристиками // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2003. – № 5. – С. 41–44.
3. Стельмашук Г.Г. Традиційні головні убори українців/ АН України. Інститут народознавства. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
4. Кошевко, Ю. В. Удосконалення процесу формування та закріплення форми деталей жіночих головних уборів із тканих матеріалів [Текст]: дис. ... канд. техн. наук / Ю. В. Кошевко. – Хмельницький, 2010. – 170 с.
5. Гагарина С. В. Проектирование и производство швейных головных уборов [Текст] / С. В. Гагарина, С. В. Бокова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 383 с.
6. Власова А.В. Основи товарознавства непродовольчих товарів: навч. посіб. / А.В. Власова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
7. Булатова Е. Б. Моделирование и конструирование головных уборов: учеб. пособие для вузов / Е. Б. Булатова. – М. : Академия, 2007.- 112 с.
8. Стрижова О.П., Баннова І.М. Дизайн головних уборів: навч. посібник/ – Хмельницький: ХНУ, 2013. –152с.
9. О. С. Мовчанюк, Т. П. Артеменко, С. М. Березненко Систематизація різновидів швейних та трикотажних виробів лікувально-профілактичного призначення //Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2016. – № 4. – С. 115-121.
10. Asha: платки и тюрбаны, облегчающие химиотерапию [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.novate.ru/blogs/070113/22226/>
11. Систематизація головних уборів / Д.О. Лайкун, С.М. Березненко, Т.П. Артеменко// Тези доповідей XIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів “Наукові розробки молоді на сучасному етапі”. – К. : КНУТД, 2018 р. – т. 1. – С.9-10.